

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLYI VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

**BOSHLANG'ICH TA'LIM
SIFAT VA SAMARADORLIGINI
OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR
TAJRIBALAR**

xalqaro ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI

20 сентябрь 2021 йил

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**“BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFAT VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH: STRATEGIYA,
INNOVATSIYA VA ILG'OR TAJRIBALAR”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLARI**

**«ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА И ОПТИМИЗАЦИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИИ И ПЕРЕДОВЫЕ ОПЫТЫ
ОБУЧЕНИЯ»
МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ**

**“IMPROVING THE QUALITY AND EFFECTIVENESS OF
PRIMARY EDUCATION: STRATEGY, INNOVATION
AND BEST PRACTICES”
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE**

20 sentyabr 2021yil

Buxoro

Anjuman O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2021 yil 16 iyundagi oliy ta'lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishi, "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi hamda "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 2 martdagi № 78-F sonli farmoyishi, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 6 mart 122-sonli buyruq, Buxoro davlat universitetining 2021 yil 13 martdagi 152-U-sonli buyrug'iga muvofiq tashkil etilmoqda.

Konferensiyaning maqsadi: Boshlang'ich ta'lim sifat va samaradorligini oshirish muammolari va uning yechimlarini topish, hozirgi rivojlanish tendensiyalarini muhokama qilish, boshlang'ich ta'limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so'ngi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO'MITA

Xamidov Obidjon Xafizovich – BuxDU rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, rais;

Qahhorov Otabek Siddiqovich - BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais o'rinbosari;

Mustafaeva Dilfuza Ne'matilloevna – Buxoro viloyati xalq ta'limi boshqarmasi boshlig'i

To'xsanov Qahramon Rahimboyevich – Maktabgacha va Boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, a'zo;

Ro'ziyeva Mohichehra Yoqubovna – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedra mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, a'zo;

Jamilova Bashorat Sattorovna – filologiya fanlari nomzodi, Buxoro davlat universiteti professori, a'zo;

Istamova Shohida Maxsudovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi, a'zo

TASHKILY QO'MITA

Qahhorov O.S. – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, rais

Q.R.To'xsanov – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dekani, a'zo

M.Y.Ro'ziyeva – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini mudiri, a'zo.

Rashidov U.U. – Moliya iqtisodiyot bo'yicha prorektor, a'zo

Zaripov G.T. – Ilmiy-tadqiqot, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlarni tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo

G.R.Akramova – Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha mas'ul, a'zo

B.S.Jamilova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini professori, a'zo.

Sh.M.Istamova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini dotsenti, a'zo.

S.R.Akramova – Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini o'qituvchisi, kotib

Mas'ul muharrir:

M.Yo.Ro'ziyeva, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

A.R.Hamroev, pedagogika fanlari doktori, professor

N.O.Safarova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

4. Abdullayeva B.S., Safarova R.G., A.Bahromov va boshq. Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi. –T.: 2015. B..

5. Vygotskiy L.S. Pedagogicheskaya psixologiya / Pod red. V.V.Davardova. –M.: Pedagogika, 1991

6. Tosheva Nurzoda Toshtemirovna. Methods and techniques of developing cognitive activities of primary school pupils //ACADEMICIA. An International Multidisciplinary Research Journal, 2020. № 10.(7.13.) Str 80-87. https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/1537/943

7. N.T.Tosheva, M.H. Mustafoyeva Registration of age and individual characteristics in education as a pedagogical problem. European scholar journal ISSN(E): 2660-5562 Jurnal Impact Faktor: 7.235 Volume 2, Issue 4 April 2021.– B. 85- 90

<https://scholar.google.com/citations?user=jJE1SeoAAAAAJ&hl=ru&oi=ao>

8.N.T.Tosheva, A.M.Ibodullayeva Pedagogical bases of training of qualified pedagogical staff. *International Engineering Journal For Research & Development. Vol. 6 No. 3 (2021): VOLUME 6 ISSUE 3* SJIF: 7.169 <http://iejrd.com/index.php/%20/article/view/2228>

9. Tosheva N. T. Pedagogiko-psixologicheskiye podxodы k razvitiyu poznavatelnoy deyatelnosti uchamixsya nachalnoy shkoly //Pedagogicheskiye nauki. – 2011. – № 6. – S. 44-46.

10. Tosheva N. T. Organizatsiya uchebno-poznavatelnyx situatsiy nachalnyx klassov na osnove didaktiko-psixologicheskix podxodov //Novoye slovo v nauke i praktike: gipotezy i aprobatsiya rezultatov issledovaniy. – 2017. – S. 42-46.

11. Tosheva Nurzoda Toshtemirovna. Education process directed to the person as the basis of increasing knowing activity of pupils. // The advanced science open access journal. United states, 2013. №6. . Str. 83-85.

FOLKLORSHUNOSLIKDAGI YANGI BOSQICHLAR VA ULARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI

DOI: 10.53885/edinres.2021.41.41.010

*Mohichehra Ro'ziyeva,
BuxDu Boshlang'ich ta'lim nazariyasi
kafedrasini mudiri, PhD,dotsent.*

Insoniyat yaratgan bebaho madaniyat durdonalari eng avvalo har qaysi millatning folklor san'atida mujassam topgani hammamizga yaxshi ma'lum. Turli xalqlarning milliy o'zligini, ularning tili va hayot tarzini, an'ana va urf-odatlarini ifoda etadigan og'zaki ijod namunalari umumbashariy madaniyatning uzviy qismi sifatida barchamiz uchun qadrlidir.

Hozirgi o'zbek folklorshunosligida yangi ilmiy yo'nalishlar va konsepsiyalarning yuzaga kelishiga xalq og'zaki badiiy ijodining bugungi holati, ayniqsa, informatsion jarayonlar kuchaygan va hayotimizning barcha sohalariga raqamli texnologiyalar chuqur kirib brogan bir vaziyatda og'zaki ijoddagi badiiy an'analarning o'ni va mohiyati jiddiy o'zgarishga uchraganligi bilan bevosita bog'liqdir. Folkloristik tadqiqotlarda u yoki bu yo'nalishning kirib kelishi yoki kuchayib ketishi jamiyatning xalq ijodiga bo'lgan munosabatiga ham bog'liqdir. Bugun doston va terma ijodkorligi, askiyachilik va qiziqchilik san'ati, marosim va bolalar folklori, xalq lirikasi va og'zaki nasrning ko'plab janrlari, shuningdek, maqol, matal, topishmoq kabi paremiologik janrlar faol ijro jarayonida saqlanib kelmoqda. Lekin zamonaviy informatsion texnologiyalarining rivojlanishi tufayli folklorning an'anaviy ijro shakli va ommalashish usullarida o'zgarishlar ro'y berdi. Baxshi, askiyachi, o'lanchi va laparchilarning televediniya va radio kanallaridagi chiqishlari natijasida an'anaviy folklorning audiovizual ijro shakllari yuzaga keldi.

Bu esa folklor ekspeditsiyasi metodologiyasi va usullarini qayta ko'rib chiqish asnosida xalq ijodi asarlarini yozib olish ishiga raqamli texnologiyalarni joriy etish lozimligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, folklor materiallarini sistemalashtirish bo'yicha kompyuter dasturlari yaratish va folklor arxivining tezaruslarini ishlab chiqish hamda folklor arxivi materiallari CDga o'tkazish orqali o'zbek folklorining elektron fondini yaratish dolzarb vazifalarimizdan biridir. Folklor asarlarining eng sara namunalari chop etib, keng ko'lamda targ'ib etish borasidagi ishlarni yanada jadallashtirgan holda o'zbek xalqi poetik tafakkurining tarixiy-tadrijiy taraqqiyoti qonuniyatlari va poetik madaniyatimizning umumjahon badiiy-estetik madaniyati kontekstida tutgan munosib o'rini ko'rsatish lozim.

Ma'lumki, XXI asr jahon folklorshunosligida an'anaviy xalq ijodiyotining matnii va audiovizual elementlarini o'z ichiga qamrab olgan "mediolol", "nyuslor", "texlor", "folknet", "netlor" ("netlore"), "internet folklor", "interlor"(internetlore), "e-folklor", "kiberfolklor", "kiberlor", "kompyuterlor", "digital folklore" (raqamli-sifrovoy folklor) kabi atamalar tez tez tilga olinadigan bo'ldi. Interlorning jahon global internet tizimidagi multimediyalashgan xalq ijodiyoti namunasi bo'lib, badiiy xususiyatlarga egaligi,

anonimligi (ko'pchilik tomonidan ifoda etilishi), variantligi (o'zgaruvchanligi), ommaviy xarakterga egaligi hamda multimediya shaklida tarqalishi bilan o'ziga xoslik kasb etadi.

Hozirgi zamon folklori an'anaviy madaniyatning turli xil shakl va vositalari (urf-odat va marosimlar, musiqa va raqs san'ati, tasviriy san'at, xalq maishiy turmush tarzi) bilan bevosita bog'langan verbal komponenti sifatidagi o'zining yetakchi xususiyatini saqlab qolmoqda. Shu bilan birga folklorning yaratilishi, ijro etilishi va ommalashishi an'analarga xos bo'lmagan yangi usullar – elektron kommunikatsiya vositalari kirib keldi. Shu jihatdan qaraganda hozirgi davr folklori bu global informatsion tizimga birlashgan jamiyat etnomadaniyatining verbal va audiovizual shaklda ifoda etilgan og'zaki ijodiyotidir. Muayyan axbarotlarning ommaviylashtirish qamrovi va ma'lumot tarqatish tezligining cheksiz darajada kengligi bilan xarakterlanuvchi internet bugungi folklori tadqiq va targ'ib etishda alohida o'rin tutadi.

Hozirgi internet tizimida mamlakatimizning turli viloyatlarida, shuningdek, qo'shni respublikalarning o'zbeklar yashaydigan hududlarida o'tkaziladigan Navro'z bayrami tantanalari, sunalak sayli marosimi nikoh to'yining "kelin tushdi", "yuz ochdi", "kelin salom" uzvlari, an'anaviy xalq qo'shiqlari va marosimiy qadriyatlarining folklor-etnografik jamoalar reputarlaridagi talqinlari, shuningdek, alla, o'lan, lapar ijrochilari, baxshi- shoirilar, askiyachi va qiziqchilarning ko'rik tanlovlari, "Boysun bahori", "Nurli navolar" singari folklor festivallariga oid turli formatdagi videolavhalar joylashtirilmoqda. Ammo global tizimga joylashtirilayotgan bu materiallarni folklor an'analari va ijrochining mahorati nuqtai-nazaridan baholaganda ularning barchasini ham tinglovchi yoki o'quvchi ma'naviy olamini boyitishga xizmat qila oladigan yuksak badiiy saviyadagi badiiy asarlar, deb bo'lmaydi. Shuning uchun har qanday ijro nutqini emas balki ustoz-shogirdlik an'analarga amal qilgan holda ustozlar nazaridan o'tgan hamda tinglovchilar auditoriyasidan yaxshi qabul qilingan asarlarni folklor namunasi sifatida tizimga joylashtirish lozim.

Shuni ham qayd qilish joizki, "netlore" ya'ni "internet folklor" xalq og'zaki badiiy ijodi namunalarini to'plashning ham usullarini kengayishiga asos bo'ldi. Chunki internet sahifalarida e'lon qilinayotgan materiallar orasida ilgari yozib olinmagan xalq qo'shiqlari, marosim folklori namunalari maqol-matallar, topishmoqlar ayniqsa, latifalarning ko'plab namunalarini uchratish mumkin bu esa folklor to'plovchilik ishining qamrovini kengaytirib muayyan folklor materialini bevosita jonli ijro holatida, bilvosita ya'ni ijro aktini o'zida ifoda etgan audiovizual manba asosida ham to'plash mumkinligini ko'rsatadi. Hatto folklor asarlarining kiberto'plovchiligi yuzaga keldi. Bugungi folklorshunoslik internet sahifalarida ommalashirilgan xalq ijodi manbalarini kuzatib borishi ilmiy tadqiqotlari uchun muayyan darajada yangi materiallar berishi mumkin ekan.

Biz istaymizmi, yoqmi kiberfolklor yoki internetfolklor kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Shunday ekan kelgusida ushbu fenomenning mohiyatini antropologik va filologik va etnomadaniy nuqtayi nazaridan jiddiy tadqiq etishimiz lozim.

Jahon madaniy merosining bu o'lmas asarlari bizga insoniyatning naslu nasabi, tarixiy ildizlari, olijanob ideallari bir ekanini, binobarin, turli millat va elat vakillarining kelajak sari intilishlari ham mushtarak ekanini anglatadi. Ayni vaqtda hozirgi globallashtirish davrida, tijorat vositasiga aylangan "ommaviy madaniyat"ning salbiy ta'siri tobora kuchayib borayotgan murakkab zamonda har qanday milliy madaniyatning bulog'i bo'lgan folklor san'atiga e'tibor va qiziqish, afsuski, susayib borayotgani ham sir emas. Holbuki, folklor san'ati, ta'bir joiz bo'lsa, bu – insoniyatning bolalik qo'shig'idir.

Mana shunday noyob va buyuk san'at bugungi kunda shunchaki madaniy yodgorlik namunasi sifatida aylanib, ko'p joylarda unutilib ketayotgani, himoya va muhofazaga muhtoj bo'lib turgani – bu ham davrimizning achchiq haqiqatidir. Bu haqiqat ushbu go'zal va betakror san'atning chinakam fidoyilari sifatida barchamizni tashvishga solayotganiga ishonaman.

Shu sababli tengsiz ma'naviy boyligimiz bo'lmish mumtoz san'atni, xalq ijodining nodir namunalarini asrab-avaylash va rivojlantirish, uni kelgusi avlodlarga bezavol yetkazish jahondagi ilg'or fikrli olimlar va san'atkorlarning, davlat va jamoat arboblari, barcha madaniyat ahlining euzu burchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. M.Jo'rayev. O'zbek folklorshunosligi. T. Ma'naviyat. 2021.
2. M.Jo'rayev, J.Eshonqulov, Folklorshunoslikka kirish. T. "Barkamol fayz mediya". 2017.
3. <https://n.ziyouz.com/books>
4. <https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0internet-folklor>